

Barn og unges mediebruk – en arena for læring?

Lisa Nordgren

IKT i læring vår 2020

Demokrati og medborgerskap

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært spennende. I forkant av oppgaven brukte jeg mye tid på å sette meg inn i pensum og lese artikler som omhandlet sosiale medier på nett, da det er mye interessant å skrive om innenfor oppgaverammen. Jeg ville gjerne finne noe dagsaktuelt å skrive om, samtidig som jeg ønsket at det skulle være knyttet til den nye læreplanen som innføres høsten 2020. På denne måten håper jeg det vil føles aktuelt for lærere å lese artikkelen, samt tilføre noe nytt til både min og andres kunnskapsbase. Å velge tema for oppgaven har nok vært det som har vært mest tidkrevende. Det har vært til stor nytte å samarbeide om dette med gruppen. Tidlig i prosessen hadde vi videokonferanse i Messenger for å diskutere tema for oppgaven og valg av passende pensum. Jeg landet til slutt på å skrive om demokratiopplæringen i skolen og hvordan sosiale medier har blitt en naturlig del av demokratiet. Jeg finner dette spesielt interessant da jeg selv er samfunnsfaglærer og i stor grad oppdaget min politiske interesse gjennom sosiale medier. Jeg ser også hvor mye informasjon jeg faktisk får fra sosiale medier i dag. Spesielt med tanke på Fagfornyelsen og det nye tverrfaglige temaet *demokrati og medborgerskap* vil det være aktuelt for lærere, ikke bare samfunnsfaglærere, å ha innsikt i hvordan sosiale medier fungerer og hvordan dette innvirker på elevenes demokratiforståelse. Vi må også ha kunnskaper om hvordan sosiale medier fungerer for å kunne veilede elever i jungelen av informasjon de møter i sosiale medier. Midtveis i skrivearbeidet leste vi hverandres oppgaver og ga kommentarer på det innholdsmessige i GoogleDocs. Gruppen har vist stor interesse for å bidra til hverandres artikler og tilbakemeldingene har vært konstruktive og nyttige. Jeg ser absolutt verdien av samarbeid i utviklingen av en større oppgave, spesielt når rammen for oppgaven er såpass åpen.

Etter å ha skrevet denne oppgaven sitter jeg igjen med verdifull kunnskap om hvordan demokratiet kommer til syne i sosiale medier og tanker om hvordan jeg kan jobbe med elevenes demokratiske utvikling i skolen. Jeg håper jeg har greid å samle noen tråder slik at du også sitter igjen med idéer og kunnskap til å arbeide med demokrati og medborgerskap i skolen.

Innholdsfortegnelse

Forord	0
Barn og unges mediebruk – en arena for læring?	2
Digitalt medborgerskap.....	2
Sosiale medier – Hva må vi vite?	3
En arena for informasjon	3
Ekkokammer og filterbobla – en trussel for demokratiet?.....	3
Didaktiske refleksjoner	4
Sosiale medier – en arena for å lære om demokrati?	5
Bibliografi	7

Barn og unges mediebruk – en arena for læring?

I dag anser jeg meg selv som relativt samfunnsengasjert. Slik har det ikke alltid vært. Da jeg var ung, opplevde jeg at de politisk engasjerte elevene var de som var aktive i politiske organisasjoner og hadde spesiell interesse for området. Jeg opplevde selv at jeg kom til kort sammenlignet med disse engasjerte samfunnsborgerne. I dag er tilgangen til diskusjonsforum og innblikk i politikken rett foran nesen min. Vi blir matet med artikler og delinger som omhandler politiske spørsmål daglig. De sosiale mediene forstår hva jeg interesserer meg for og det dukker opp artikler jeg engasjerer meg for. Jeg lurar stadig på om sosiale medier kan ha vært en inngangsport til mitt politiske engasjement og deltakelse i demokratiet. Kan det i så fall også være det for elever?

Med fagfornyelsen har *demokrati og medborgerskap* blitt et av de tre tverrfaglige temaene i overordnet del av læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2020).

Demokratiet er avhengig av aktive medborgere som deltar og engasjerer seg. Ikke bare offline, men også online. I denne oppgaven vil jeg derfor knytte det tverrfaglige temaet *demokrati og medborgerskap* i ny overordnet del av *Fagfornyelsen* sammen med opplæringens prinsipp om digitale ferdigheter som grunnleggende ferdighet. Jeg ønsker i denne artikkelen å diskutere og undersøke problemstillingen:

Sosiale medier – en arena for å lære om demokrati?

Digitalt medborgerskap

”Skolen skal stimulere elevene til å bli aktive medborgere, og gi dem kompetanse til å delta i videreutviklingen av demokratiet i Norge” (Kunnskapsdepartementet, 2020).

Ettersom mange demokratiske prosesser og arenaer for å delta i samfunnsdebatten i dag er digitalisert, vil et *digitalt medborgerskap* være aktuelt når elevene skal lære om demokratiet. Å være en digital medborger innebærer blant annet å ha ferdigheter og kunnskaper som gjør at vi behersker teknologien og kan samhandle med andre (Utdanningsdirektoratet, 2016). Sosiale medier har gitt en ny dimensjon til medborgerskapet. Nå innebærer det også å ha en bevissthet om at man er en samfunnsborger også på internett. Det er i dag aktuelt å snakke om demokratisk deltakelse gjennom digital deltakelse: For at elevene skal kunne delta i å videreutvikle

demokratiet Norge, må den digitale kompetansen også omfatte hva sosiale medier betyr i et demokratiperspektiv og hvordan sosiale medier fungerer (NOU, 2011).

Sosiale medier – Hva må vi vite?

Elever får både bevisst og ubevisst informasjon om politiske saker og nyheter fra sosiale medier (Eriksen, 2018). Av denne grunn, vil sosiale medier sannsynligvis ha stor innflytelse i hvordan unge forstår samfunnet. Vi har ikke alltid kontroll over hva vi blir påvirket av, eller hvordan vi blir påvirket. Både lærere og elever må ha bred kunnskap om hvordan sosiale medier fungerer for å kunne benytte oss av mulighetene de gir til å påvirke og delta i demokratiet (NOU, 2011).

En arena for informasjon

Sosiale medier gjør at informasjon sprer seg raskere enn noen gang. Til forskjell fra tidligere, hvor journalister i stor grad har kontrollert hva som kommer på trykk, er det nå antall *klikk*, *reposts* og *likes* som har betydning for hva som får oppmerksomhet i redaksjonelle medier. Aalen (2015) er bekymret over at det er de sensasjonelle budskapene som ofte dominerer i sosiale medier (eksempelvis ”Kvinne bæsjet i parkeringshus”). De andre nyhetskriteriene (konflikt, vesentlighet, eksklusivitet, identifikasjon og aktualitet) ser man sjeldnere til (Aalen, 2015). I et demokratisk perspektiv vil det spesielt være problematisk om vi sjeldent leser nyheter skrevet i tråd med vesentlighetsprinsippet og aktualitetsprinsippet. For at demokratiet skal fungere, trenger vi nok og riktig informasjon. Vesentlighetsprinsippet skal sikre at nyheter gir nok informasjon til å ta veloverveide valg, for eksempel i forkant av et stortingsvalg (Overland & Tørdal, 2018). I følge Aalen (2015) spres også artikler på tross av aktualitet, noe som ofte gjenspeiler kvaliteten. I arbeid med elevenes digitale medborgerskap, må vi derfor vurdere om nyhetene vi får fra sosiale medier gir oss tilstrekkelig informasjon, samt være oppmerksomme på om det vi leser er aktuelt, eller om det kun har en underholdningsverdi (Aalen, 2015).

Ekkokammer og filterbobla – en trussel for demokratiet?

Det er nærliggende å tro at familie og venner i utgangspunktet lever ganske like liv som deg og deler dine meninger. Barn i barneskolealder vil kanskje spesielt være

påvirket av hva foreldrene mener og dele politisk synspunkt med dem. En grunnleggende forutsetning for et fungerende demokrati, er å kommunisere på tvers av politiske forskjeller. I Fagfornyelsen står det at elevene skal ”*øve opp evnen til å tenke kritisk, lære seg å håndtere meningsbrytninger og respektere uenighet*” (Kunnskapsdepartementet, 2020). Sosiale medier åpner i stor grad opp for å trene på denne ferdigheten, da det er lett å oppsøke forum og debattinnlegg som har ulikt syn enn ditt eget. Likevel ser vi at unge i liten grad deltar i politisk debatt på nett. Tall fra Bufdir (2015) viser at 11% av ungdom har skrevet innlegg på internett for å påvirke en sak (Bufdir, 2015). En av grunnene til den lave deltakelsen er i følge Aalen (2015) og Eriksen (2018), at de synes det er ubehagelig med motstand og derfor ikke tør å dele sine meninger om de er en del av mindretallet i en diskusjon. Unge søker helst til sosiale medier for å finne andre som deler samme synspunkt som dem (Aalen, 2015). Dette er en utfordring for demokratiopplæringen, og viser at elevene trenger trening i å håndtere perspektivmangfold og deltakelse i debatt.

Selv om sosiale medier egner seg godt til å vise politisk bredde og mangfold, er mediene utformet på en måte som kan gjøre det vanskelig å få til i praksis. Du kan for eksempel fjerne og skjule poster fra de som er uenig med deg og bare få oppdateringer fra de som deler samme meninger som deg. Sosiale medier kan gjøres om til et såkalt *ekkokammer* hvor man får bekreftet sitt eget syn på verden (Aalen, 2015). *Filterbobla* er et annet fenomen som gjør det vanskelig å kontrollere bredden i informasjonen du får på sosiale medier. Algoritmer brukes for å tilpasse hvilket innhold som vises. Hvis du aldri klikker på en viss type linker, eller akkurat har vært inne på FrP sine nettsider, vil disse på ’magisk’ vis forsvinne eller dukke i feeden din (Aalen, 2015).

Didaktiske refleksjoner

Vi har sett at *filterbobla* og *ekkokammer* skaper problemer for demokratiet ved at vi i mindre grad blir utfordret med andres tankesett. Vi har også sett at elever i liten grad søker til sosiale medier for mangfoldets skyld, men heller for å finne likesinnede. Disse faktorene ved unges bruk av sosiale medier, gjør det enda viktigere å gi elevene erfaring med debatt og politisk samtale. Vi som lærere må i større grad oppfordre

elevene til å aktivt oppsøke diskusjonsforum hvor flere synspunkter blir belyst, eller legge til rette for arbeid med dette i klasserommet.

I Fagfornyelsen står det at elevene skal erfare og praktisere demokratiske prosesser i praksis (Kunnskapsdepartementet, 2020). I tillegg til å praktisere demokratiske prosesser direkte i klasserommet, for eksempel via elevråd og medvirkning, kan vi med sosiale medier arbeide med elevers *digitale* medborgerskap. På grunn av aldersbegrensningene noen sosiale medier har, kan det være nyttig å bruke verktøy som imiterer de sosiale mediene. I klasserommet kan eksempelvis ytringer og nettdebatter være et godt utgangspunkt for å diskutere hva som er saklig og usaklige argumenter og hvor grensa mellom ytringsfrihet og personangrep går. Det kan være nyttig å eksponere elevene for ekstreme meninger, og veilede dem i å respektere og håndtere uenighet (Eriksen, 2018).

June Breivik (2015) påpeker at kommunikasjon og samarbeid i ulike nettsamfunn er viktig for læring (Breivik, 2015). I læreplanmålene i norsk etter 7.trinn skal elevene ”*lytte til og videreutvikle innspill fra andre og begrunne egne standpunkter i samtaler*” (Utdanningsdirektoratet, 2020). Ved å sammen formulere svar, debattinnlegg og videreutvikle innspill fra hverandre, vil elevene få øve på å begrunne egne standpunkt. Innlegg og utsagn kan henges opp for å illustrere at kommentarer blir stående på nett. Læreren kan legge opp til diskusjon rundt hvordan det oppleves å få kritiske kommentarer og refleksjoner rundt hvilken betydning det har å være anonym (Eriksen, 2018). Ved å vurdere egen rolle på nett, får elevene trening i å utøve digital dømmekraft (Utdanningsdirektoratet, 2016).

Sosiale medier – en arena for å lære om demokrati?

I denne artikkelen har jeg sett på hvordan sosiale medier kan inngå i arbeidet med det tverrfaglige temaet *demokrati og medborgerskap*. Sosiale medier egner seg godt i utviklingen av elevers digitale medborgerskap først og fremst ved at det gir rom for deltakelse, som er en viktig forutsetning for demokratiet. En annen viktig forutsetning for demokratiet er å møtes i uenighet. Hvis vi klarer å unngå ekkokammeret og filterbobla, vil sosiale medier være en arena for å bli utfordret med andre synspunkter enn sine egne. Nyheter, nettdebatter og ytringer vil være et godt utgangspunkt for å

arbeide med elevers skriftlige, digitale og demokratiske kompetanse. Med god veiledning og innsikt i hvordan sosiale medier fungerer, vil det være et verdifullt verktøy til utvikling av det digitale medborgerskapet og som en arena for å lære om demokrati.

Bibliografi

- Aalen, I. (2015). *Sosiale medier*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Breivik, J. M. (2015). *Læring i en digital tid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Buudir (2015). *Politisk deltakelse utenfor tradisjonelle kanaler*. Hentet fra https://buudir.no/Statistikk_og_analyse/oppvekst/Samfunnsdeltakelse/Politisk_deltakelse_utenfor_tradisjonelle_kanaler/
- Eriksen, K. G. (2018, 10 25). Digitalt medborgerskap i fremtidens skole. *Bedre skole*, 4/18. Hentet fra: <https://utdanningsforskning.no/artikler/digitalt-medborgerskap-i-fremtidens-skole/>
- Kunnskapsdepartementet. (2017, 08 25). *Framtid, fornyelse og digitalisering: Digitaliseringsstrategi for grunnsopplæringen 2017–2021*. Hentet fra Regjeringen: https://www.regjeringen.no/contentassets/dc02a65c18a7464db394766247e5f5fc/kd_framtid_fornyelse_digitalisering_nett.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2020). *Prinsipper for læring, utvikling og danning - tverrfaglige temaer*. Hentet fra Overordnet del: Demokrati og medborgerskap: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/demokrati-og-medborgerskap/?TilknyttedeKompetansemaal=true>
- Kunnskapsdepartementet. (2020). *Prinsipper for læring, utvikling og danning - tverrfaglige temaer*. Hentet fra Overordnet del: Demokrati og medborgerskap: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/demokrati-og-medborgerskap/?TilknyttedeKompetansemaal=true>
- NOU. (2011). *2011:20: Ungdom, makt og medvirkning*. Hentet fra Kapittel 7: digitalt medborgerskap: www.regjeringen.no
- Overland, J.-A., & Tørdal, R. M. (2018, 11 14). *Nyhetskriterier*. Hentet fra nasjonal digital læringsarena (NDLA): <https://ndla.no/nb/subjects/subject:1/topic:1:171906/topic:1:165738/resource:fc44b1f4-b9c2-48ee-bb9a-45003ce9204e>
- Utdanningsdirektoratet. (2016, 03 09). *Digitale ferdigheter som grunnleggende ferdighet*. Hentet fra Udir: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/digitale-ferdigheter-rammeverk/>